

De vele gezichten van gemeenschapscentra.

Conclusies uit 16 plaatsbezoeken.

Opzet en aanpak

In het najaar van 2009 bezocht LOCUS 16 gemeenschapscentra. 'Gemeenschapscentra' dateren pas van 2001 toen het woord opgenomen werd in het Decreet Lokaal Cultuurbeleid¹. Het decreet geeft een ruime omschrijving en doelstelling die een gevarieerde invulling mogelijk maakt. LOCUS wou zien hoe men dit op het terrein realiseert. Meteen wou LOCUS deze informatie ook teruggeven aan de sector onder de vorm van inspirerende praktijkvoorbeelden over hoe de werking van een gemeenschapscentrum kan uitgebouwd worden voor meer cultuurparticipatie, gemeenschapsvorming en cultuurspreiding.

De informatie uit het cultuurbeleidsplan en de gemeentelijke website werd vooraf samengebracht. Terplekke werd dit getoetst via een interview met de cultuurbeleidscoördinator en/of de verantwoordelijke voor het gemeenschapscentrum, op basis van een vragenlijst, en gedocumenteerd met foto's en brochures. Op deze manier werden de gemeenschapscentra op een uniforme manier bevraagd, werd de werking in zijn totaliteit opgetekend en kon er kwalitatieve informatie vergaard worden.

De plaatsbezoeken konden op sterke waardering rekenen en voor LOCUS leverden ze een portfolio van praktijkvoorbeelden op. Een eerste terugkoppeling gebeurde op de decembertoer van LOCUS, op 17 december 2009 te Hasselt. Begin 2010 werden de praktijkvoorbeelden uitgeschreven en conclusies getrokken. De portfolio met de 16 praktijkvoorbeelden en deze algemene inleidende tekst werden gepresenteerd op de [studiedag CBC² op 28 september 2010](#).

De portfolio is voor LOCUS geen eindpunt, wel een stimulans en inspiratiebron voor een ondersteuning van de gemeenschapscentra op maat.

Het kader: het Decreet Lokaal Cultuurbeleid

Het Decreet Lokaal Cultuurbeleid stelt in haar facultatieve luik dat de aanwezigheid van een cultuurcentrum of gemeenschapscentrum één van de voorwaarden is om aanspraak te maken op subsidies voor de uitvoering van een cultuurbeleidsplan, net zoals de aanwezigheid van een bibliotheek en een cultuurbeleidscoördinator². Het decreet gaat er immers van uit dat elke zichzelf respecterende gemeente over een behoorlijke basisinfrastructuur zou moeten beschikken³, met het oog op cultuurparticipatie, gemeenschapsvorming en cultuurspreiding ten behoeve van de lokale bevolking en met bijzondere aandacht voor de culturele diversiteit. Dit is meteen de definitie die het gemeenschapscentrum in het decreet meekrijgt⁴.

In de Memorie van Toelichting is enige informatie te vinden over wat met deze opdrachten

¹ Het woord gemeenschapscentrum werd al in Brussel gebruikt en de facto bestonden er ook al gemeenschapscentra, maar het is met het decreet in 2001 dat dit een officiële omschrijving kreeg.

² Artikel 22 van de gecoördineerde versie van het Decreet Lokaal Cultuurbeleid.

³ Pagina 10 van de originele Memorie van Toelichting bij het Decreet Lokaal Cultuurbeleid van 2001.

⁴ Artikel 2 (3°) van de gecoördineerde versie van het Decreet Lokaal Cultuurbeleid.

cultuurparticipatie, gemeenschapsvorming en cultuurspreiding wordt bedoeld: het leggen van 'de humuslaag van de cultuurparticipatie, het publiek initiëren in actuele podiumkunsten, muziek en educatie, de zin naar meer opwekken', de 'drempelverlagende functie', 'de ontwikkeling van de culturele competentie en de bevordering van de cultuurparticipatie' en de 'culturele ontwikkelingsfunctie'⁵. Verder vermeldt de Memorie dat men onder 'cultuurspreiding' de kunstpresentatie verstaat zowel van professionele als van amateurkunsten, zowel de receptieve activiteiten als een door het centrum geprogrammeerd aanbod⁶. Onder 'gemeenschapsvorming' worden alle activiteiten begrepen die de kwaliteit van de samenhang van de lokale gemeenschap versterken. 'Cultuurparticipatie' gaat dan weer over de toeleiding naar het cultuuraanbod⁷.

'Ten behoeve van de lokale bevolking' houdt in dat de gemeenschapscentra enkel een opdracht hebben naar de inwoners van de eigen gemeente. Zij moeten niet, zoals de cultuurcentra, daar bovenop een breed en eigen cultuurspreidingsaanbod gericht op de bevolking van een regio uitwerken. De decreetgever heeft ervoor gekozen een gelaagdheid in deze opdracht aan te brengen. Enkel grotere gemeenten en/of gemeenten met een centrumfunctie kunnen voor deze opdracht extra subsidie krijgen van de Vlaamse Overheid. Het betreft een limitatieve lijst van steden en gemeenten. Vlaanderen subsidieert momenteel 64 cultuurcentra. Er zijn 168 gemeenschapscentra⁸.

Het schilderij: een palet met couleur locale

Het Decreet Lokaal Cultuurbeleid geeft een erg algemene definitie aan gemeenschapscentra. Dat laat dan ook veel maatwerk toe. Uit het onderzoek van LOCUS bleek alvast dat deze centra hun werking inderdaad uitbouwen 'op maat' van de mogelijkheden en de behoeften van de eigen gemeente en haar inwoners. De lokale context bepaalt in grote mate de accenten die het gemeentebestuur legt. Dit wordt ondermeer bepaald door:

- De aanwezigheid van **actoren in de gemeente en regio**⁹.
Sinds de eerste culturele centra in de jaren '70 zijn er vele cultuurhuizen bijgekomen. Naast de cultuur- en gemeenschapscentra zijn er ook kunstencentra, muziekcentra, ... Nagenoeg elke gemeente heeft een bibliotheek. Ook jeugdhuizen, kunstacademies, tientallen verenigingen, OCMW's, rusthuizen en dienstencentra organiseren culturele activiteiten. Musea, monumenten en andere sites zijn een bezoek waard. Samen is dit een breed en gevarieerd cultuuraanbod.
Dit stelt de vraag naar de plek en het profiel van het gemeenschapscentrum. Is dit ook een huis met een eigen aanbod? Of bouwt men de werking op een andere manier uit?
Sint-Lievens-Houtem ligt in een regio met weinig andere cultuur- of gemeenschapscentra. Het bestuur bouwde er een relatief professionele infrastructuur neer en biedt er jaarlijks tientallen voorstellingen aan.
Andere gemeenschapscentra liggen in een regio met een groot cultureel aanbod en zetten minder of niet in op eigen programmatie in reguliere zin, bijvoorbeeld **Merksplas**,

⁵ Pagina 12 van de originele Memorie van Toelichting bij het Decreet Lokaal Cultuurbeleid van 2001.

⁶ Ondermeer in 'Cultuurcentra in cijfers', 2009, Vlaamse overheid (Agentschap Sociaal-Cultureel werk voor Jeugd en Volwassenen) vindt men een definitie van eigen en receptieve activiteiten (p. 67). Het betreft ondermeer de financiële input.

⁷ Pagina 11 van de originele Memorie van Toelichting bij het Decreet Lokaal Cultuurbeleid van 2001.

⁸ Per 1-1-2010, zie <http://www.sociaalcultureel.be/volwassenen/CC.aspx>.

⁹ Dit wordt ook expliciet vermeld op pagina 12 van de originele Memorie van Toelichting bij het Decreet Lokaal Cultuurbeleid van 2001.

Kortenberg, Borgloon en Herk-de-Stad. Deze centra investeren eerder in erfgoedprojecten, samenwerking met het verenigingsleven en dergelijke meer (zie lager). Maar ook in de eigen gemeente kunnen er 'concullega's' zijn¹⁰. Zo zet het gemeenschapscentrum van **Damme** vooral in op het sociaal-cultureel werk (aanbieden van vorming, ondersteunen van het verenigingsleven en de amateurkunstenaars, ...) omdat de toeristische dienst reeds werk maakt van tentoonstellingen en evenementen.

- **Het profiel van de bevolking.**
Het percentage aan hoog- en laagopgeleiden, rijken en armen, jongeren en ouderen, autochtonen en allochtonen, pendelaars, jonge gezinnen enzovoort verschilt van gemeente tot gemeente. Ook dit is een bepalende factor voor de werking van een gemeenschapscentrum.
Zo is het lokale cultuurbeleid van **Wervik** niet toevallig onder meer op kansarmen gericht. De grensgemeente kent heel wat sociale moeilijkheden. In **Beernem** zijn de verschillende basisscholen vragende partij voor schoolvoorstellingen in de eigen gemeente. Er is ook een link tussen de uitgebreide programmatie van bijvoorbeeld **Mortsel** en **Herent** en de cultureel competente inwoners.
- **De historiek van het centrum en het lokale cultuurbeleid.**
Bij **Mortsel** en **Herent** speelt ook de historiek een rol. Zij bouwden reeds in de jaren '90, als cultureel centrum, een brede eigen programmatie uit. Beide centra bieden ook na de omvorming tot gemeenschapscentrum, nog steeds veel podiumvoorstellingen aan. Dit let niet dat er ook voor andere aspecten zoals projectwerking en samenwerking, meer aandacht kwam. In het jaaraanbod van het gemeenschapscentrum van **Meeuwen-Gruitrode** valt dan weer het grote vormingsaanbod op. Deze focus dateert al van vele jaren ver.
De historiek speelt ook op een andere manier. De werking van een gemeenschapscentrum kan net een bestaande leemte invullen. In **Damme** vulde het lokaal cultuurbeleid het hiaat van het sociaal-cultureel werk en de amateurkunsten.
- **De middelen ter beschikking van het lokale cultuurbeleid.**
Een gemeenschapscentrum wordt gezien als een **basisinfrastructuur**, met een polyvalente zaal van tenminste 200 m² óf een schouwburg van tenminste 250 vaste of verankerde zitplaatsen en een polyvalente zaal van tenminste 100 m², één of twee tentoonstellingsruimten van tenminste 100 m² en drie lokalen voor cultureel gebruik. Deze omschrijving vormt vaak het ijkpunt bij de bouw van nieuwe gemeenschapscentra (**Retie**, **Sint-Laureins**, **Beernem**). Bij de meeste gemeenten bestaat het gemeenschapscentrum uit meerdere gebouwen. Het gemeenschapscentrum is het geheel van de culturele infrastructuur in alle deelgemeenten, opgebouwd in de loop van de laatste decennia (bijvoorbeeld in **Meeuwen-Gruitrode** en **Zwevegem**).
De aard van de infrastructuur speelt ook een rol. Sommige gemeenschapscentra omvatten zalen op diverse locaties, met elk zijn karakteristieken die tot bijkomende aspecten in de werking kunnen leiden. Zo geeft de brede waaier aan zalen in **Zwevegem** aanleiding tot een heel gevarieerde werking. De programmatie gaat in het Theatercentrum door, een voormalige fabriek geeft onderdak aan een jeugdcentrum en het verenigingsleven, en ontmoetingsactiviteiten, vergaderingen en tentoonstellingen gaan in zalen in de deelgemeenten door. In **Waasmunster** maakt een kasteeltje deel uit van het gemeenschapscentrum, een mooi decor voor een reeks klassieke concerten.

De subsidie van de Vlaamse Overheid dekt de kost van één cultuurprofessional, de cultuurbeleidscoördinator. Ook hier weer: de gemeenten zijn vrij om het

¹⁰ Samenvoeging van concurrent en collega. De collega's zijn ook concurrenten en omgekeerd.

personeelsbestand naar eigen inzicht en vermogen aan te vullen. In een aantal gemeenten - Retie, Sint-Laureins, Merksplas - is de cultuurbeleidscoördinator de enige cultuurprofessional (naast het bibliotheekpersoneel), in andere werkt het centrum met een eigen staf, zoals in Mortsel, Herent, Meeuwen-Gruitrode en Damme.

Beschikbare infrastructuur, het werkingsbudget en het personeelskader zijn dus bepalende factoren in de werking van een gemeenschapscentrum. Daarnaast is de investering van een gemeente in haar gemeenschapscentrum ook een vertaling van de ambities, de slagkracht en de bedrijfscultuur van de gemeente. Een gemeente die het verenigingsleven voorop plaatst (zoals Kortenberg en Kortenaak) zal anders investeren dan de gemeente die zichzelf met een artistiek aanbod cultureel op de kaart wil zetten. Hier is sprake van de kip en het ei: wat was er eerst, de middelen of de (visie omtrent de) werking.

De foto's: een portfolio met uiteenlopende portretten

De verschillende contextgegevens leiden tot een grote variëteit aan gemeenschapscentra. LOCUS stelde op het terrein vast dat er niet zo iets bestaat als "het gemeenschapscentrum". Het is moeilijk om een structuur te vinden om de werking van de gemeenschapscentra te beschrijven. Uiteindelijk kozen we voor 'programmatische', 'receptieve' en 'projectwerking' als uitgangspunten. Met deze beschrijving sluiten we aan bij de terminologie die de cultuurprofessionals op het veld zelf gebruiken.

Het is opvallend dat men niet de opdrachten van het Decreet Lokaal Cultuurbeleid, m.n. bijdragen tot 'cultuurparticipatie', 'gemeenschapsvorming' en 'cultuurspreiding', als uitgangspunt neemt in het discours¹¹. Vermoedelijk is dit te verklaren vanuit de terminologie van vorige decreten en vanuit de dagelijkse werkpraktijk die focust op de middelen i.p.v. de uiteindelijke doelen. Dit neemt niet weg dat programmatie, receptieve werking en projectwerking wel leiden tot cultuurparticipatie, -spreiding en gemeenschapsvorming. Het zou misschien wel bevrijdend kunnen werken om vooraf, out-of-the-box, na te denken over hoe men deze decretale Drievuldigheid kan realiseren via het gemeenschapscentrum zonder zich te beperken tot programmatie, receptieve en projectwerking.

Recent kwam er bovendien de oriëntatie bij op doelgroepenwerking en gemeenschapsvorming (in het kader van het participatiedecreet en de zogenaamde 1 euro-subsidie uit het decreet lokaal cultuurbeleid). De eerste tekenen van een andere benadering?

Een (bescheiden) eigen programmatie

Hoewel een 'breed en eigen cultuurspreidingsaanbod' voor een gemeenschapscentrum, in tegenstelling tot een cultuurcentrum, niet verplicht is, programmeren vele gemeentebesturen toch een professioneel aanbod (veelal podiumvoorstellingen) in hun gemeenschapscentra. Dat was het geval in meer dan de helft van de bezochte gemeenschapscentra. In deze gemeenten zijn de gemeenschapscentra wel een huis waar mensen kennis kunnen maken met professionele kunst tijdens een reeks avondvoorstellingen.

Slechts twee van de 16 bezochte gemeenschapscentra hebben een zeer uitgebreide eigen podiumprogrammatie: Mortsel en Herent, twee gemeenten die een cultureel competente bevolking hebben en een historiek als cultureel centrum. In Mortsel waren er in het seizoen 2009-2010 niet minder dan 43 avondvoorstellingen, 31 familievoorstellingen, 7 seniorenvoorstellingen en 54

¹¹ Zie ook: Miek De Kepper, Tussen supermarkt en delicatessenzaak. Een onderzoek naar de Culturele Centra, in: Miek De Kepper (red.), Culturele centra op zoek naar een profiel, FEVECC, Brussel, 1993, p. 42.

schoolvoorstellingen, naast activiteiten in het historische monument Fort IV tijdens de zomer. Het stadsbestuur stelt hiervoor een stevige personeelsploeg en dito werkingsbudget ter beschikking. Dit grote volume aan eigen voorstellingen let evenwel niet dat ook projectwerking aan een opmars bezig is (zie verder).

Ook het gemeentebestuur van **Herent** kiest voor een uitgebreid eigen aanbod, waarvan een groot deel concerten betreft. Ook zij gaan regelmatig buiten de muren van het gemeenschapscentrum met ondermeer het festival Wild in 't Park en een initiatief voor pendelaars in het station.

Aan het andere uiteinde van dit spectrum zien we gemeenten die **zelf geen voorstellingen programmeren**. Zij trekken resoluut de verenigingenkaart. Van de bezochte gemeenschapscentra waren dat **Kortenbergh** en **Kortenaken**. In Kortenaken worden er evenwel toch voorstellingen geboekt, maar dan door het verenigingsleven (zie verder).

Enkele centra **zoeken** nog hun plek. **Retie** en **Sint-Laureins** zijn recent opgestart en tasten momenteel de mogelijkheden af. Dit bleek een terugkerend gegeven te zijn: in een eerste fase worden een aantal basisvoorzieningen in orde gebracht en een aantal zaken uitgeprobeerd. In de jaren daarna wordt het palet rijker.

Ongeveer de helft van de bezochte gemeenschapscentra brengen een **beperkte eigen programmatie**, gemiddeld ongeveer maandelijks¹².

Sommige van deze gemeenten kiezen daarbij voor een **breed** basisaanbod, een staalkaart van de podiumkunsten, met als argument dat men de inwoners dicht bij huis en dus laagdrempelig wil laten kennismaken met professionele podiumkunsten. Zo bieden **Sint-Lievens-Houtem**, **Waasmunster** of **Beernem** ongeveer maandelijks een voorstelling theater, muziek, comedy, ... aan.

Andere gemeenten leggen in hun reguliere reeks voorstellingen **accenten** op een bepaalde discipline zoals bijvoorbeeld muziek of op een doelgroep. **Zwevegem** en **Damme** bijvoorbeeld bouwen vooral de werking rond (amateur) kunsten in hun industrieel patrimonium uit. **Herk-De-Stad** focust bewust niet op theater, maar wel op de doelgroep van de schoolgaande jeugd. Een uitgebreid vormingsaanbod is sinds jaar en dag de sterkhouders van **Meeuwen-Gruitrode**¹³. Grensgemeente **Wervik** zet vooral in op vorming, erfgoed en kansarmen¹⁴.

De projectwerking binnen de koepel van het lokaal cultuurbeleid

De opdrachten cultuurparticipatie, gemeenschapsvorming en cultuurspreiding wordt niet alleen via een eigen programmatie gerealiseerd. LOCUS kwam in de meeste centra ook **projectwerking** tegen¹⁵. Projectwerking heeft als voordeel dat een welbepaald onderwerp concreet en welomlijnd wordt aangepakt, en dat verschillende mensen kunnen betrokken worden (vrijwilligers, andere diensten, ...).

Bij deze projectwerking vervaagt de grens tussen de werking van het gemeenschapscentrum en het **lokaal cultuurbeleid** in het algemeen: het is vaak de figuur van de cultuurbeleidscoördinator die als projectcoördinator optreedt. Hij of zij is vaak ook meteen de verantwoordelijke van het

¹² Dit is ook het accent dat het meest naar voor komt uit de originele Memorie van Toelichting bij het Decreet Lokaal Cultuurbeleid van 2001.

¹³ Het coördineren en aanvullen van het informele en het niet-formele educatieve aanbod in de gemeente wordt op pagina 11 van de originele Memorie van Toelichting bij het Decreet Lokaal Cultuurbeleid van 2001 gezien als een onderdeel van gemeenschapsvorming.

¹⁴ De originele toelichting bij het Decreet Lokaal Cultuurbeleid spreekt van een 'specifiek profiel dat de grenzen van de plaatselijke uitstraling overstijgt' of een 'specifiek terrein met een bovenlokaal profiel' (pagina 12).

¹⁵ Deze mogelijkheid wordt ook vermeld in de Memorie van Toelichting.

gemeenschapscentrum en kan zo direct de link leggen. De werkingsbudgetten of het personeel voor 'het lokaal cultuurbeleid' en 'het gemeenschapscentrum' zijn in dit geval vaak niet gescheiden en soms wordt er zelfs structureel samengewerkt.

Opvallend zijn de erfgoedprojecten: vaak wordt in de gemeentebesturen nog niet zo heel lang rond het thema van het erfgoed gewerkt vanuit het cultuurbeleid. Een project biedt dan de mogelijkheid om in te zoomen op een specifiek thema en hier de deskundigen (bijvoorbeeld de heemkundige kring, maar ook daarbuiten) in te betrekken. Vaak zijn de onroerende relictten een startpunt, maar worden roerende en immateriële aspecten in één moeite mee ingebracht. In Sint-Laureins was o.m. de instandhouding van veldkapellen de aanleiding voor een erfgoedproject, in Beernem wordt de heraanleg van twee begraafplaatsen aangegrepen voor een project rond funerair erfgoed en in Kortenen is er een erfgoedwerkgroep die elk jaar een project uitwerkt. De opvallende aanwezigheid van specifiek erfgoed (bijvoorbeeld in stroopfabrieken en de boomgaarden in Borgloon) leidt tot een dynamische erfgoedprojectwerking, al dan niet gekoppeld aan evenementen zoals Erfgoeddag, Open Monumentendag, Week van de Smaak.

Artistieke ingrepen in de publieke ruimte zien we tijdens de Kortenbergse Kunstkabinetten, een driejaarlijks evenement dat beeldende kunst wil tonen aan een breed publiek. Het gemeentebestuur nodigt hierbij kunstenaars uit om in te grijpen op enkele historische en landschappelijke (semi-)publieke plekken in de gemeente. Ook in andere gemeenschapscentra wordt projectwerking vaak als methode gebruikt om rond beeldende kunsten aan de slag te gaan.

De welomlijnde en actieve, creatieve inbreng die verwacht wordt bij projecten, is ideaal om aan de slag te gaan met kinderen en jongeren. Dat dachten ook de cultuurbeleidscoördinatoren van Herkede-stad, Meeuwen-Gruitrode, Wervik en Mortsel. Een project levert een onvergetelijke ervaring op voor de kinderen en jongeren en ondertussen wordt de band tussen het gemeenschapscentrum en de scholen versterkt.

Dat projecten zich prima lenen tot samenwerking, zelfs met andere sectoren zoals lokale economie en landbouw, uit zich ondermeer op diverse momenten in Zwevegem en met de jaarmarkten in Sint-Lievens-Houtem.

Receptieve werking – aan de slag met het verenigingsleven

Het is geen uitzondering dat er op een jaar tijd meer dan honderden, zelfs duizenden receptieve activiteiten plaats vinden in een gemeenschapscentrum. Eigen programmatie of niet, de meeste gemeenschapscentra zijn vooral een thuis voor de lokale culturele actoren die er dagelijks over de vloer komen en ten gepaste tijde ook een grote achterban meebrengen. Ook dat is bijdragen aan cultuurparticipatie, gemeenschapsvorming en cultuurspreiding: **derden faciliteren om deze opdrachten waar te maken**. Toch kan de dienstverlening erg variëren, van 'het geven van de sleutel van het gebouw' tot het verenigingsleven op het voorplan zetten. In de bezochte gemeenschapscentra waren de meest voorkomende ondersteuningsmaatregelen:

- het aanbieden van de infrastructuur aan democratische tarieven¹⁶,
- het ter beschikking stellen van logistiek (o.m. via uitleendienst),
- het aanbieden van werkings- en/of projectsubsidies,
- het opnemen van de activiteiten van het verenigingsleven in een activiteitenkalender op de gemeentelijke website en/of in het gemeentelijke informatieblad.

Daarnaast zien we nog tal van andere ondersteuningsmaatregelen, naargelang de mogelijkheden van elk centrum. Een aantal van de 16 bezochte centra betrokken de verenigingen actief bij de bouw en

¹⁶ Pagina 11 van de originele Memorie van Toelichting bij het Decreet Lokaal Cultuurbeleid van 2001 omschrijft dit als 'passieve receptiviteit' en als een onderdeel van gemeenschapsvorming.

inrichting van de infrastructuur, stellen een theatertechnicus ter beschikking, promoten het verenigingsleven via beurzen, nemen de activiteiten van het verenigingsleven op in de programmabrochure van het gemeenschapscentrum, bieden vorming en verzekering aan, sluiten samenwerkingsverbanden met het verenigingsleven en dergelijke meer¹⁷.

Dit is onder meer de aanpak in **Beernem**. Ook uit andere elementen blijkt dat men er het verenigingsleven voorop zet: de verenigingen kiezen eerst wat zij in het gemeenschapscentrum willen brengen en daarrond bouwt het gemeentebestuur een aanbod, de producties die in de theaterzaal komen worden begeleid, er zijn afspraken voor het uitbaten van de bar, er zijn structurele en projectsubsidies voor verenigingen waarin de eigen beleidsaccenten verwerkt zitten, enzovoort. Naast eigen verenigingen organiseren ook bedrijven, particulieren en verenigingen van buiten Beernem talrijke activiteiten in 'De Kleine Beer'.

Onder andere ook in **Borgloon, Damme, Herk-de-Stad, Meeuwen-Gruitrode, Wervik, Kortenberg** en **Kortenaken** gaat men actief en op maat aan de slag met (een deel van) het verenigingsleven.

De laatste twee hebben resoluut de kaart van het verenigingsleven getrokken. Ze hebben zelf geen eigen programmatie omdat ze hiervoor onvoldoende slagkracht of draagvlak hadden en omdat er in de regio reeds een cultuuraanbod is. Anderzijds constateerden ze dat het verenigingsleven veel mensen bereikt en vereenzaming tegengaat. De DNA van hun lokaal cultuurbeleid bestaat er als het ware uit het verenigingsleven te faciliteren. Ze hebben dan ook elk een manier uitgewerkt om hier optimaal gestalte aan te geven.

Kortenberg pakt het lokale cultuurbeleid aan binnen een **vrijetijdskoepel**. Er is een vrijetijdsbeleidsplan, de cultuurbeleidscoördinator functioneert als diensthoofd vrijetijd, er is een vakantiecoördinator over de sectoren heen, de financiële en logistieke ondersteuning van het verenigingsleven door het gemeentebestuur is gelijklopend, de promotie en communicatie van (de activiteiten van) het verenigingsleven gebeurt samen, er is een vormingsplatform enzovoort. Niet toevallig huisvest het gebouw waarin het gemeenschapscentrum is ondergebracht, ook de bibliotheek, de sporthal en de jeugddienst. Deze tendens naar schaalvergroting duikt ook in mindere mate op in andere gemeenten.

Kortenaken brengt met **DU!K (Donderdag Uit in Kortenaken)** een reeks professionele podiumvoorstellingen **geprogrammeerd door het verenigingsleven zelf**. Bij gebrek aan draagvlak voor een eigen aanbod en bij overvloed aan verenigingen, ontwikkelde het gemeentebestuur van Kortenaken een reglement waarbij verenigingen ondersteund worden om op donderdagavond (tot dan toe een kalme avond in het gemeenschapscentrum) een professionele artiest te boeken.

Conclusies

De werking van gemeenschapscentra is niet in subcategorieën te vangen. De variatiemogelijkheden om de opdrachten 'cultuurparticipatie, gemeenschapsvorming en cultuurspreiding' te realiseren zijn hiervoor te groot.

LOCUS bakende voor de beschrijving van de praktijken, in navolging van de sector zelf, drie bouwstenen af: 'programmatie', 'projectwerking' en 'receptief'. Uiteraard zijn er andere insteken mogelijk. Gemeenschapscentra zijn op elk van deze terreinen van niet tot zeer actief en vullen dit volgens de eigen mogelijkheden en behoeften in. Centra kunnen veel of weinig (tot niets)

¹⁷ Reeds in de originele Memorie van Toelichting bij het Decreet Lokaal Cultuurbeleid van 2001 (pagina 11) wordt het samenwerken met de lokale actoren en organisatoren vermeld, benoemd als 'actieve receptiviteit' en gezien als onderdeel van gemeenschapsvorming.

programmeren en kunnen daarbij kiezen voor een breed aanbod of focussen op een of meer specifieke doelgroepen, op theater of film, op muziek of comedy, op beeldende kunst of vorming, ... Bij de projectwerking verschillen doelstellingen, onderwerp en aanpak. Ook de ondersteuning van het verenigingsleven varieert van 'de sleutel geven' tot 'verenigingen troef'.

Bovendien betekent meer of minder inzetten op het ene niet automatisch een beperktere werking op een ander terrein. Sommigen zijn zeer actief op alle terreinen, en hebben hiervoor dan ook een aangepast personeelsbestand en budget. Anderen hebben net een heel beperkte werking, met slechts enkele voorstellingen, projecten en contacten met verenigingen. Nog andere stellen volgens smaak en mogelijkheden een kleurrijk palet samen. Elk gemeenschapscentrum neemt die soort werking binnen elk terrein die hem het best past. De som hiervan geeft een brede kaleidoscoop aan praktijken.

In deze portfolio van praktijkvoorbeelden hebben we geprobeerd om deze keuzes te duiden: de aanwezigheid van andere actoren in de gemeente en regio, het profiel van de bevolking, de historiek van het centrum en het cultuurbeleid, de beschikbaarheid van middelen en de link met de ambities van het gemeentebestuur. De definitie vanuit het decreet is immers breed en laat maatwerk toe.

Laat deze portfolio een pleidooi zijn om de decretale opdrachten van een gemeenschapscentrum (cultuurparticipatie, gemeenschapsvorming en cultuurspreiding) lokaal uit te werken volgens wat daar relevant, wenselijk, nodig en mogelijk is. Om zelf een invulling te geven aan het begrip gemeenschapscentrum, vanuit een grondige analyse van de eigen situatie, en met de nodige couleur locale. De praktijkvoorbeelden in deze portfolio illustreren hoe anderen deze uitdaging hebben opgepakt en hun weg zoeken. Zij dienen ter inspiratie.

*Auteur en meer info: Nele Bogaert (2010).
Redactie: Sandra Denis, Hilde De Brandt.*